

A szlovák erdészet 1919-től napjainkig

A következő szavakkal fordult munkatársaihoz *Josef Opletal* erdőmérnök, az Állami Erdők és Birtokok frissen kinevezett igazgatója 1919. július 23-án, Besztercebányán:

„E pillanatban, amikor összeföttünk a közös munkához, azt tartom megfelelőnek, hogy kitérjünk az azt a célt, amerre szeretnénk haladni. Minden gondolatunk és tettünk vezérlő csillaga legyen szilárd akarattal szorgalmasan dolgozni, az állami erdők és birtokok hasznárára. A mi új államunk elvárja tőlünk az objektív, tárgyilagos munkát.

Megtörténik, hogy a személyi cseréknel az új állást betöltő hivatalnokok egyoldalú bírálatnak vetik alá elődeiket, sokszor igazságtalanul. Csak a rossz oldalait és hibáikat látják - erősen bangoztatják, hogy minden másképp lesz és jobb lesz, mindenütt újítások, reformok kellenek. Ne kövessük el ezt a hibát, mint szakemberek, legyünk igazságosak az elődeinkhez! Valljuk be, hogy az előző igazgatás jó volt és magyar kollégáink sok olyan intézménnyel rendelkeztek, amelyeket mi a volt Ausztriában nélkülöztünk.

Az Igazgatóság erdei tudomásom szerint jó állapotban vannak - bálátlannok lennének az elődeinkkel szemben, ha ezt nem ismernénk el. Semmilyen emberi alkotás nem tökéletes, és bázánkban nem találunk olyan erdőt sem, amelyről ezt el lehetne mondani.

Az erdőgazdaság folyamatos tevékenység, a munkaszünet az erdőben a banyatlást jelenti. Folytassuk a munkát azokon a meglévő alapokon, melyeket találunk - habozás nélkül, de nem elhamarkodottan. Tevékenységünk fő tere az erdőművelés és az erdővédelem, mert az e téren elért sikerek szerint ismerhetők fel a baladó erdészek, amiknek szeretnénk megmaradni.

(*Opletal, J.: Moje paměti II; Brno, 1951.*)

Ezzel az idézettel kezdem a szlovák erdészet bemutatását, mert tulajdonképpen ettől kezdve íródik annak immár önálló története.

Tovább visszamenni a múltba, gondolom, nem szükséges – mert a régebbi múlt időszaka a magyar erdészek számára talán nem egészen ismeretlen.

Erdők, erdőgazdálkodás

A szlovákiai erdők területe 1920-ban 1659 ezer ha volt, mára ez 1 932 ezer hektárra emelkedett, ami az ország területének

39%-a (2006). 1920-ban az erdők 20%-a volt állami tulajdonban, amelyet a volt kincstári erdők és az uralkodóház birtokai képeztek, és a békeszerződések alapján kerültek a csehszlovák állam birtokába.

Szlovákia területén – a parlament egykori határozata értelmében – érvényben maradtak a XXXI/1879. és a XIX/1898. törvénycikkek, és azok – kisebb módosításokkal – hatályosak voltak egészen 1960-ig.

Hatalmas károkat okozott az erdőkben a kezdeti időszak egyik miniszteri rendelete (a 90/2708-1919 sz., ún. Šrobár-törvény), mely lehetővé tette az állatok legeltetését minden 20 év feletti korú állományban (!).

Az állami erdészetnek szlovák területen öt igazgatósága volt – Besztercebánya (Banská Bystrica), Liptóújvár (Liptovský Hrádok), Zsarnóca (Čarnovica), Tótsóvár (Solivar) és Árvaváralja (Oravský Podzámok) – melyek kisebb-nagyobb változásokkal fennmaradtak 1948-ig, még az önálló szlovák állam idején is. Az igazgatóságokat erdészetekre osztották fel, azokon belül pedig erdőkerületek működtek. Amikor az igazgatóságokat megszüntették, magukat az erdészeteket emelték igazgatósági szintre.

Ettől kezdve szinte folyamatosak voltak az átszervezések, 1960 hozta el az első stabil időszakot. Megalakult a négy vállalati igazgatóság: Bazinban (Pezinok) 20 erdészeti üzemmel, Besztercebányán szintén 20 üzemmel, Zsolnán (Zilina) 24 üzemmel és Kassán (Kosice) 32 üzemmel. Ezekon kívül, önálló vállalként működött Kistapolcsányi (Topolčianky) és a Magas Tátra Nemzeti Park (TANAP). Ebben az évben lépett hatályba az új erdőtörvény is.

A rendszerváltásig az átszervezések már csak „kozmetikai” jellegűek voltak, legin-

kább az üzemek és az erdészetek szintjén jelentek – mindez általában leépítéseket jelentett. Ekkorra már szinte minden erdőterület állami használatban volt.

A rendszerváltás után, az új gazdasági környezetben előremutató kezdeményezések is mutatkoztak – elsősorban az üzemek önállósításával –, de a valódi eredmények elmaradtak.

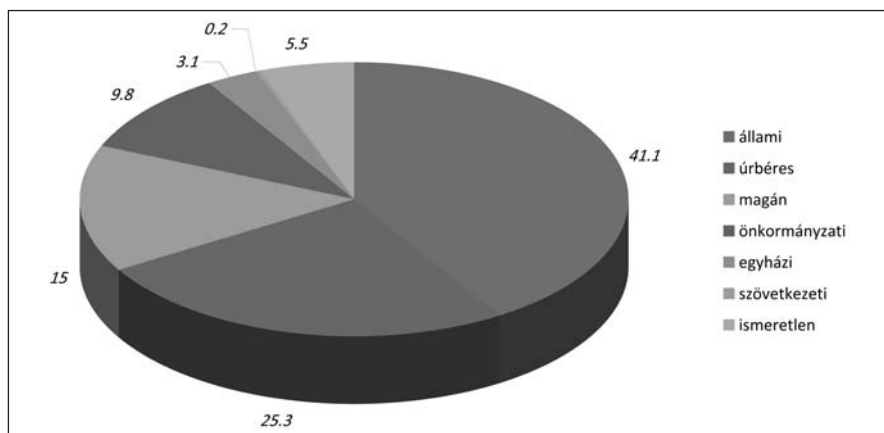
1999-ben egy központosított, egységes állami vállalat gondolata vált valóra – létrehozták a Lesy Slovenskej Republiky (Lesy S. R.) nevű állami vállalatot. A szervezet első vezérigazgatója Blaž Močucha, a magyar erdészek köreiben is jól ismert erdőmérnök lett.

A vállalaton belül ma 26 erdészeti üzem működik, az üzemek erdészetekre és erdőkerületekre vannak felosztva – csaknem ugyanolyan területi nagyságrendben, mint Magyarországon. A cég jelenleg 1,1 millió hektár erdőterületen gazdálkodik, amiből 812 ezer hektár van állami tulajdonban (ez az összes erdőterület 41%-a). A fennmaradt részeket szerződés alapján kezeli, vagy a még rendezetlen (vissza nem igényelt és ismeretlen) erdőtulajdont használja.

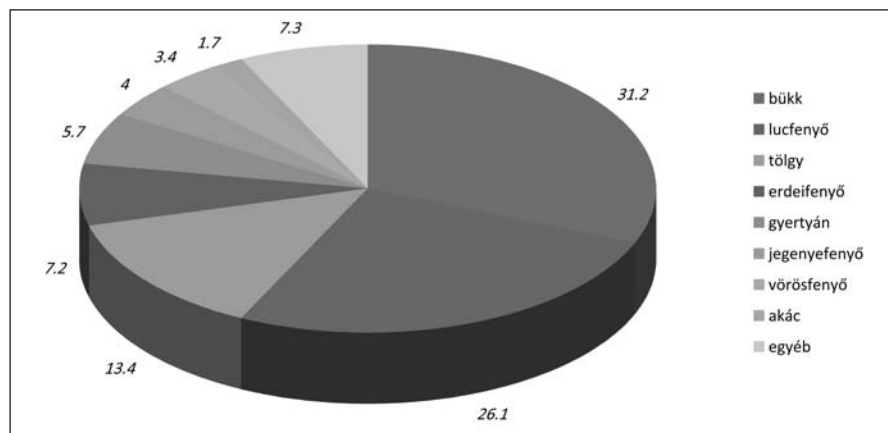
A rendszerváltás után visszaigényelt (magánosított) erdőterületeken az állami erdészeteken kívül egyéb szervezetek, valamint magánszemélyek is gazdálkodnak.

Mint Európában mindenütt, Szlovákiában is megnőtt a társadalmi igény az erdők védelmi és közjóléti szolgáltatásai iránt. 1980-ban a gazdasági erdők részaránya még 80% volt, azóta folyamatosan csökken, ma csupán 68 %. A védelmi – elsősorban természetvédelmi – rendeltetésű erdők aránya napjainkban 17,0%, az egyéb rendeltetésű erdőké 15%.

Az utóbbi két évtizedben a gazdálkodási módok szerkezete is nagyon megváltozott. A korábban szokásos, és csak-

Az erdőterület megoszlása 2006-ban, tulajdon szerint

A fajok állományainak megoszlása változatos

nem kizárólag használt tarvágásos módszer háttérbe szorult. Míg 1990-ben a véghasználatlalt érintett terület 85 százaléknál tarvágást alkalmaztak, ez a 2007-es adatok szerint 31 százalékra esett vissza. Előtérbe kerültek az ernyős felújítógások, arányuk elérte az 66% százalékot. A szálaló üzemmód alkalmazásának aránya megduplázódott – 3 százalékra nőtt.

Napjainkban Szlovákia erdőgazdálkodását a természetes felújítások jellemzik. Mindennek a mozgató rugója elsősorban az erdőfelújítási költségek csökkentése, és csak másodsorban a tarvágás alkalmazásának törvényben korlátozott lehetősége.

A tarvágásos gazdálkodási mód a szocializmus éveiben terjedt el. Keretei között könnyen bevethető volt az „olcsó” csörlős vonszolás, hosszúfás közelítési technológia – az LKT. Ezt követte a hosszúfa beszállítása a központi faraktárakba, itt történt a faanyag választékolása és értékesítése. E módszer – elsősorban a magas szállítási költségek miatt és gyengébb minőségű faanyag esetében – nem elég hatékony.

A közelítés alkalmazott módszerei széleskörűek. A legerterjedtebb közelítő eszköz ma is a traktor és maga az LKT, ami köztudottan hazai gyártmány. A lófogatós közelítésre mindig nagy az igény. Ezt elsősorban a gyériteknél alkalmazzák, mivel kíméletes, emellett viszonylag olcsó. A Szlovákiában kitermelt faanyag 6 százalékát ma is lovakkal közelítik. Érdekességnek számít, hogy egyes helyeken – például a Polyánán, Szalatnya (Vrch. Slatina) közelében – még ökörfogatokat is használnak. Ez szintén olcsó és kíméletes megoldás lehet, emellett méretezhető állományokban is alkalmazható. Elterjedőben vannak a drótkötélpályák (alkalmazásuk aránya ma 8%), ami az átlagos terepviszonyok ismeretében valóban indokolt.

Az utóbbi két évtizedben az erdőtervi fakitermelési lehetőség országosan évi 5,2 millió köbméterről 7,2 millió

köbméterre nőtt. A lehetőségek időszakos növelését a jelentős arányban lévő középkorú erdők nagyobb növedéke indokolja. Emellett az éves fakitermelés volumene is folyamatosan növekedett, 1995-től – a kényszerű egészségügyi termelések miatt – a megemelt üzemi lehetőséget is meghaladja.

A lucos állományok jellemzően betegesek, sok helyen pusztulóban vannak. A probléma erdővédelmi szempontból óriási feladatok elé állítja a szlovák erdészeket, jelentős gazdasági problémát vetítve előre.

A fakitermelést az utóbbi fél évtizedben alapvetően meghatározzák a szél-döntések és a szűfélék okozta károk.

A kalamitásokkal érintett faanyag feldolgozása egyre nagyobb erőket vesz igénybe. Gyakran, sokszor indokolatlanul akadályozzák a munkálatokat a természetvédelem hivatalai és a polgári szervezetek, ezzel fokozva a károkat, egyben a gondjainkat is.

Vadgazdálkodás

Napjainkban Szlovákia területén 1826 vadászatra jogosult szervezet – ebből 38 önálló vadaskert és fácános – működik. A vadászterületek átlagos nagysága folyamatosan csökken: 1990-ben még 3400 hektár volt, ma alig haladja meg a 2400 hektárt.

Az állami erdészet 136 vadászterületen, összesen 512 ezer hektáron vadgazdálkodik, ami Szlovákia vadászterületeinek 11,5 százaléka.

A vadállomány jelentős részét az őshonos nagyvadfajok – az őz, a szarvas és a vaddisznó – teszik ki, ezenkívül előfordul még a muflon és a dám. A fácán, a fogoly és a mezei nyúl állománya itt is csökkent. A ragadozók közül ismét elterjedőben van a medve, a hiúz és a farkas. Vadászatuk szigorúan szabályozott – a nyilvántartás szerint 2007-ben az engedélyezett 67 medvéből 34-et, ezenkívül 86 farkast lőttek ki.

Jelenleg a törvényhozás új vadászati törvényen dolgozik.

Oktatás és kutatás

A selmebányai erdészeti főiskola elköltözése után Szlovákiának nem volt erdészeti felsőoktatási intézménye. Dolgoztak egy műszaki főiskola megalapításán Pozsonyban (Bratislava), melynek része lett volna az erdészeti fakultás – ezek végül csak tervek maradtak. A szlovák erdőmérnök-jelöltek Prágában (Praha) vagy Brünnben (Brno) végezhetik tanulmányukat. A csehszlovák parlament egy 1937. évi törvényben jóváhagyta egy műszaki főiskola megalapítását Kassán (Kosice). A bécsi döntés miatt azonban ez már nem valósulhatott meg, így a főiskola Eperjesen (Prešov) és Turócszentmártonon (Martin) keresztül, végül Pozsonyban „kötött ki”, így – a szlovák műszaki főiskola részeként – ide került az erdészeti fakultás is.

1946-ban a főiskola erdészeti és mezőgazdasági szakosztályából alakították meg Kassán az Erdészeti és Mezőgazdasági Főiskolát.

A főiskola alapító rektorává *Samuel Kriska* professzort nevezték ki. Később, 1949-ben az erdészeti tanszéken belül megszervezték a faipari szakosztályt. Ezen az alapon alakult meg az 1952/53. tanévben Zólyomban (Zvolen) az Erdészeti és Faipari Főiskola, így véglegesen kialakult az erdészeti felsőoktatás szervezete.

Az egykori selmebányai főiskola épületében erdészeti szakközépiskolát alapítottak 1919-ben, tehát ez az intézmény az idén 90 éves!

1919-ben a kutatóintézet is megújította a működését Selmebányán. 1947-ben megalakult az Erdészeti Kutatóintézetek Igazgatósága, melynek székhelyét 1964-ben áthelyezték Zólyomba. Ezzel Zólyom lett a szlovák erdészeti oktatás és a tudományos kutatás székhelye. Selmebányán, a kutatóintézet felújított épületében ma az Erdővédelmi Szolgálat működik.

Íme, vázlatosan a szlovák erdészet kialakulásának története, annak legfontosabb fejezeteivel. Kollégáimmal együtt örülnénk, ha még inkább felkeltethetnénk a magyarországi erdészek érdeklődését a munkánk iránt!

Írással szeretnék figyelmet irányítani az Országos Erdészeti Egyesület 140. Vándorgyűlésére is, melynek – 1864 és 1900 után immár harmadszor – 2009-ben ismét Selmebánya ad otthont, a szlovák erdészek nélkülözhetetlen közreműködésével.

Bakay László
erdőmérnök, Szlovákia